

Suvremene tehnologije na odjelima za mlade u narodnim knjižnicama

Uglik, Mirta

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:589172>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-11-29**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER BIBLIOTEKARSTVO
Ak. god. 2019./2020.

Mirta Uglík
**Suvremene tehnologije na odjelima za mlade u narodnim
knjižnicama**
Diplomski rad

Mentor: doc.dr.sc. Ivana Hebrang - Grgić

Zagreb, rujan 2020.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

Zahvala

Zahvaljujem se svim knjižničarima koji su sudjelovali u istraživanju, mentorici doc.dr.sc. Ivani Hebrang Grgić na strpljenju i prenesenom znanju te mojoj obitelji koja je vjerovala i bila mi podrška tijekom studiranja.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Pojava i razvoj knjižničnih usluga i odjela za mlade	2
2.1. Svijet	2
2.2. Hrvatska	4
3. Mladi kao korisnici knjižnica	6
3.1. Problematika i definiranje pojma mladi	6
3.2. Posebnosti mladih kao korisnika knjižnice	7
3.3. Mladi i informacijska pismenost	8
4. Koncepti usluga za mlade	11
4.1. Knjižnične usluge za mlade	11
4.2. Knjižnični prostor odjela za mlade	12
4.3. Knjižnični programi i aktivnosti za mlade	14
4.4. Budućnost razvoja knjižničnih usluga za mlade u Hrvatskoj	15
5. Nove tehnologije u knjižnicama	16
6. Istraživanje prisutnosti i korištenja suvremenih tehnologija na odjelima za mlade u matičnim županijskim knjižnicama Hrvatske	21
6.1. Cilj, uzorak i metodologija istraživanja	22
6.2. Rezultati istraživanja	25
6.3. Rasprava o rezultatima istraživanja	31
7. Zaključak	33
8. Literatura	35
Prilozi	39
Suvremene tehnologije na odjelima za mlade u narodnim knjižnicama	40
Sažetak	40

Modern technologies in the young adult departments in public libraries	41
Summary.....	41

1. Uvod

Tehnologija kakvu danas poznajemo i koristimo čini neizostavan dio svakodnevnice društva. Cjelokupni zdravstveni, obrazovni i ostali sustavi uvelike ovise o tehnologiji koja ulazi u sve segmente društva te ga mijenja u dobrom, a ponekad i u negativnom smislu. Da bi održale korak s učestalim tehnološkim promjenama i zadovoljile sve veće zahtjeve i potrebe korisnika, knjižnice su morale prilagoditi svoje poslovanje novonastalim promjena te su stoga već sredinom 90ih godina 20. stoljeća uvele automatizaciju u obliku korištenja računala koje je uvelike olakšalo knjižnično poslovanje i omogućilo korištenje elektroničkih kataloga, izradu elektroničkih zapisa građe, korištenje elektroničkih baza podataka i sl.

Cilj ovog rada je dati kratak pregled razvoja odjela za mlade u Hrvatskoj i u inozemstvu, vrsti pismenosti među mladima i vrsti suvremenih tehnologija koje se koriste u knjižnicama u Hrvatskoj. Također, istražiti će se postoje li u matičnim županijskim knjižnicama zasebni odjeli za mlade po uzoru na odjele za mlade u inozemstvu, koristi li se suvremena tehnologija na takvim odjelima te, ako da, koje tehnologije se koriste i na koje načine. Odabir teme ovog diplomskog rada, osim istraživanja o suvremenoj tehnologiji koja se koristi na odjelima za mlade i u radu s mladima, odabran je i zbog težnje da se ukaže na prednosti koje takva tehnologija može imati za knjižnice, na koje načine im može pomoći pri obavljanju knjižničnog poslovanja te njihovom radu s mladima o čemu će biti riječi u nastavku.

2. Pojava i razvoj knjižničnih usluga i odjela za mlade

2.1. Svijet

Početak 20. st. smatra se početkom intenzivnog rada u knjižnicama s djecom i mladima. Ujedinjeno Kraljevstvo još krajem 19. st. donosi zakone o osnivanju dječjih odjela u narodnim knjižnicama, ali pravo djelovanje dječjih knjižnica započinje tek od 1920. godine. Francuzi preuzimaju anglosaksonski koncept odjela za djecu i mlade, a dječje knjižnice počinju djelovati od 1924. godine. Godinu poslije, započinju organizirani programi za djecu i mlade u Danskoj.¹ Jedan od glavnih problema tadašnjih narodnih knjižnica bilo je financiranje. Stoga se 1850. godine u Engleskoj donosi *Public Libraries Act* koji je osigurao trajno financiranje narodnih knjižnica iz sredstava gradskih uprava. Narodna knjižnica u Manchesteru postala je uzor knjižnicama u drugim gradovima, posebno zbog dječjeg odjela čime su se počele osmišljavati i oblikovati knjižnične usluge i za tu skupinu korisnika.²

Nakon Drugog svjetskog rata, javlja se intenzivnije zanimanje za mlade kao korisnike narodnih knjižnica, posebice u Americi, a u Münchenu je 1949. osnovana Međunarodna knjižnica za mlade čiji je cilj širenje mira, trpeljivosti i razumijevanja među djecom i mladima uz pomoć knjiga iz različitih kultura i na različitim jezicima.³ Iskustva njemačkih knjižnica i knjižničara stečena u radu s mladima na prvim odjelima za mlade uvrštena su u prvo izdanje IFLA-inih Smjernica za knjižnične usluge za mladež koje su postale glavni dokument za knjižničare koji rade s mladim korisnicima u knjižnicama. Devedesetih godina 20. stoljeća, zbog pojave i ubrzanog razvoja informacijske i komunikacijske tehnologije, dolazi do intenzivnijeg rada s mladima što je potaknulo mnoge narodne knjižnice da razvijaju i uvode brojne programe i aktivnosti za rad s mladima.

Time su brojne njemačke knjižnice bilježile porast interesa za knjižnicu, knjižnične usluge i programe za mlade te samim time posjeta mladih knjižnici.⁴ Najdugovječnije usluge za mlade u narodnim knjižnicama su one u SAD-u koje započinju krajem 19. st. Mabel Williams smatra se prvom knjižničarkom za mlade koja je 1919. godine proglašena voditeljicom odjela za školski rad

¹ Stropnik, Alka. Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013. Str. 18.

² Hebrang Grgić, Ivana. Kratka povijest knjižnica i nakladnika: s kodovima i aplikacijom. Zagreb: Ljevak, 2018. Str. 132.

³ Stričević, Ivanka; Jelušić, Srećko. Knjižnične usluge za mlade: modeli i koncepti. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 1(2010), 1-34. URL: <https://hrcak.srce.hr/81288> (2.1.2020.). Str. 8

⁴ Isto. Str. 8.

Narodne knjižnice New York.⁵ Naglašavala je obrazovnu ulogu knjižnice te smatrala da učinkovitost usluga za mlade ovisi o suradnji sa školama.

Obrazovna uloga knjižnica ponovno se naglašava kasnih devedesetih godina 20. st. kada se u narodnim knjižnicama organiziraju programi pomoći u pisanju domaćih zadaća. Uz obrazovnu ulogu, Williams je smatrala da je važna i uloga knjižnica u građanskom odgoju, a kako bi se to postiglo, mladi moraju biti pravilno i odgovarajuće informirani. Stoga su još davne 1945. godine u Clevelandu organizirani programi s ciljem upoznavanja mladih s ekonomijom, politikom i kulturom drugih zemalja pomoću filmova, predavanja gostiju, glazbe i sl. Tijekom druge polovice 20. st. javljaju se novi oblici rada s mladima u narodnoj knjižnici u Los Angelesu poput seminara o alternativnim stilovima života, pisanja pjesama i izradi stripova i sl. S godinama, knjižnice su se sve više usmjeravale na potrebe zajednice, posebice na pružanje usluga koje mogu poboljšati kvalitetu življenja mladih u zajednici, a mladi su se aktivno uključivali u te usluge na dva načina – kao korisnici ili kao volonteri koji pomažu mladima u aktivnostima u knjižnici.⁶

Kao rezultati intenzivnijeg rada na području knjižničnih usluga i programa za djecu i mlade objavljuje se sve veći broj smjernica i priručnika koji imaju za cilj unapređivanje rada s mladima u narodnim knjižnicama.⁷ Prvi priručnik namjenjen knjižničarima koji rade s mladima objavljen je 1950. godine. Nekoliko godina poslije, UNESCO izdaje priručnik za rad s djecom u narodnim knjižnicama, posebno naglašavajući mlade korisnike te American Library Association (ALA) Standarde za usluge za mlade u narodnim knjižnicama izdaje 1960. godine. Kako u to vrijeme nisu postojali knjižničari educirani za rad s djecom i mladima, s djecom i mladima rade i djeluju uglavnom entuzijasti bez službene potpore i odgovarajućih uvjeta. Od 1970-ih godina knjižnice uz tradicionalne usluge, omogućavaju i aktivno provođenje slobodnog vremena mladih u knjižnici predviđeno za druženje, a knjižnične usluge koje su se prije usmjeravale na knjige i informacije, počinju se usmjeravati na korisnike. Razvoj tehnologije krajem 20. st. prisilio je knjižnice na prilagodbu svojih programa i usluga kako bi uspješno zadovoljile potrebe i interese svojih korisnika.⁸

Njemačka je jedna od rijetkih zemalja u kojoj se sustavno radilo na uvođenju i razvoju novih programa i usluga za mlade i to na razini cijele države. Stoga se 1993. pokreće projekt u

⁵ Stropnik, Nav.dj. Str. 17.

⁶ Stričević. Nav.dj. Str. 10.

⁷ Stropnik. Nav.dj.. Str. 18.

⁸ Isto. Str. 18.

nekoliko gradova koji ima za cilj osmisliti nove usluge i programe za mlade u narodnim knjižnicama. Na primjeru grada Hamburga, mladi su iskazali svoje potrebe i interese pa su tako naveli da su oni zainteresirani za poseban prostor za mlade u narodnoj knjižnici, za kafić, dobivanje značajnih informacija važnih za život i sl. Njihove potrebe i interesi poslužili su kao temelj za oblikovanje programa i usluga za mlade u njemačkim narodnim knjižnicama. Prva knjižnica za mlade osniva se 2000. godine u Dresdenu kao izdvojeni prostor podružnice Gradske knjižnice Dresden, a osnovni cilj je staviti mladima na raspolaganje raznovrsne medije i poticati snalaženje u korištenju tih medija, poticati čitanje, pružati pomoć pri pronalasku informacija i sl. Informacije su mladima dostupne u obliku brošura, letaka, osiguravanjem pristupa internetu i dr. Zbirke se temelje na audio-vizualnim i elektroničkim medijima te popularno tiskanom građom koje zanimaju mlade.⁹

2.2. Hrvatska

Iirske čitaonice smatraju se pretečama današnjih narodnih knjižnica. Prva takva čitaonica osnovana je u Varaždinu 1838. godine. Narodne knjižnice kakve danas poznajemo nastaju početkom 20. st. kada Društvo hrvatskih književnika pokreće pokret za osnivanje narodnih knjižnica pri čemu izrađuju naputke i pravilnike.¹⁰ Knjižnični programi i usluge namijenjene mladima kao posebnoj skupini knjižničnih korisnika, u hrvatskim narodnim knjižnicama nemaju dugu povijest. U posljednjim desetljećima 20. st. hrvatske knjižnice i knjižničari veću pažnju pridaju razvoju dječjih odjela kao i razvoju knjižničnih programa i usluga za djecu dok usluge i programi za mlade izostaju. Jedan od razloga tomu je pojačana usmjerenost na prava i potrebe predškolske djece nakon sedamdesetih godina 20. st. Dokumenti kojima se regulira knjižnična djelatnost u Hrvatskoj također ne spominju mlade kao posebnu korisničku skupinu.¹¹

Prvi dječji odjel u Hrvatskoj započela je s radom 1950. godine u Novinarskom domu gdje je bila smještena Gradska knjižnica. Već se nekoliko godina prije raspravljalo o potrebi osnivanja dječjeg odjela, a krucijalni poticaj bio je od strane Marka Oreškovića, jednog od knjižničara Gradske knjižnice, koji je dao ideju za osnivanje dječjeg odjela po uzoru na dječje knjižnice u Sloveniji. Mjesec dana nakon što je otvoren, odjel je dobio donaciju od 500 knjiga na stranim jezicima od OŠ Jabukovac koje su ujedno činile i početni fond. Knjižničarka Branka Furlan uvela

⁹ Stričević. Nav.dj. Str. 12.

¹⁰ Hebrang Grgić. Nav.dj. Str. 144. – 146.

¹¹ Isto. Str. 12.

je inovativan, pedagoško osmišljen rad s djecom - korisnicima knjižnice. Statistički podaci koji su pronađeni u zapisnicima svjedoče o stalnom porastu članstva jer do tada u Zagrebu nije bilo moguće javno posuđivanje knjiga za djecu. Od svog otvorenja, dječji odjel Gradske knjižnice postaje mjesto okupljanja knjižničara za djecu, ali i školskih knjižničara iz Hrvatske te iz Jugoslavije.

Sustav klasifikacije i smještaja knjiga izradila je knjižničarka Branka Furlan po uzoru na klasifikacijski sustav i smještaj knjiga u dječjoj knjižnici Danske. Time je fond dječje knjižnice uređen tako da su sve knjige iz znanosti obrađene prema skraćenim UDK tablicama, dječja beletristika je podijeljena prema uzrastu od čega su izuzeti narodna književnost i igrokazi kao posebna skupina. Na inicijativu tadašnje ravnateljice Gradske knjižnice Višnje Vuković uveden je za djelatnike moderan sustav informiranja o novim izdanjima knjiga za djecu i mlade pod nazivom Dječji utorak. Od tada pa sve do danas održavani su redoviti sastanci svakog prvog utorka u mjesecu, a danas pod nazivom Informativni utorak.¹²

Do 2000. godine u hrvatskim narodnim knjižnicama postoji podjela na dječje odjele i odjele za odrasle gdje se javlja problem za mlade starije od 13 godina jer nadržavaju programe i usluge za djecu, a programi i usluge za odrasle ne ispunjavaju njihove interese. Postupno, knjižnice proširuju i poboljšavaju svoje odjele za djecu sadržajima za mlade pa i same nazive proširuju u odjele za djecu i mlade, ali bez odgovarajućeg odvojenog prostora za mlade. Prvi samostalni odjel za mlade otvoren je 2000. godine u Knjižnici Medveščak u Zagrebu pod nazivom Idi pa vidi. U njegovom kreiranju sudjelovali su sami korisnici putem ankete u kojoj se predlagali naziv odjela, teme koje ih zanimaju, programe i usluge koje bi voljeli da se provode u knjižnici i sl.¹³

¹² Čičko, Hela. Kako je rastao i razvijao se odjel za djecu i mladež Gradske knjižnice. //Dječja knjižnica za novo tisućljeće: zbornik. /Knjižnice grada Zagreba. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2001. Str. 12-26.

¹³ Stropnik. Nav.dj. Str. 19.

3. Mladi kao korisnici knjižnica

3.1. Problematika i definiranje pojma mladi

Mladi kao korisnici knjižnica smatraju se zasebnom i specifičnom skupinom korisnika koja ima drugačije potrebe i interese od drugih skupina korisnika, a u hrvatskim narodnim knjižnicama još uvijek im se ne posvećuje dovoljna pozornost te nisu u dovoljnoj mjeri prepoznati kao specifična skupina korisnika.¹⁴ Kako bi se knjižnične usluge, programi i aktivnosti isključivo za mlade mogli oblikovati, potrebno je razumjeti način na koji mladi traže, razumiju, koriste i vrednuju informacije što uvelike ovisi o stupnju njihova razvoja mišljenja i razvojnim fazama. Ova skupina korisnika u knjižničarskoj struci u posljednje vrijeme privlači veliku pozornost iz razloga što se smatra zanemarenom u narodnim knjižnicama, posebice u Hrvatskoj jer su zanemarene i nedovoljno prepoznate njihove informacijske potrebe i čitateljski interesi. Dva bitna uzroka navedene zanemarenosti mladih kao posebne korisničke skupine su dugogodišnja tradicionalna podjela narodnih knjižnica na odjele za djecu i odjele za odrasle te da se usluge namijenjene mladima vežu uz odjele za djecu, odjele za odrasle ili uz oba odjela. Takva podjela je vidljiva posebno u Hrvatskoj krajem devedesetih godina 20. stoljeća gdje se mlađi tinejdžeri smatraju djecom, a oni stariji odraslim korisnicima.¹⁵

Stoga narodne knjižnice u Hrvatskoj u to vrijeme precizno ne definiraju dob u pogledu mladih te su dječje odjele proširile u odjele za djecu i mlade. Dob te korisničke skupine knjižnice najčešće određuju prema obrazovnom sustavu, odnosno, prema završetku škole. Kombinirani odjel za djecu i mlade, mladima nudi pretežno literaturu potrebnu za školovanje i obrazovanje, u manjoj mjeri literaturu za slobodno vrijeme, a usluga i programa za mlade gotovo da i nema. Nedostatak adekvatnog prostora za odjel za mlade kao i nedostatak posebno osposobljenih knjižničara za rad s mladima mogu se smatrati također uzrokom zanemarenosti mladih kao korisnika knjižnice. Jedan od glavnih uzroka nezainteresiranosti i pasivnosti narodnih knjižnica po pitanju usluga i programa za mlade je problem preciznog određenja pojma mladih. U literaturi se pojam mladi definira kao dob između 13. i 21. godine života.

Joung adult library services association (YALSA) mlade korisnike definira od 12. do 18. godine. Neki autori dijele kategoriju mladih na mlađe adolescente od 12 do 14 godina, srednje od

¹⁴ Stričević. Nav.dj.,str. 2.

¹⁵ Isto. Str. 3.

14 do 17 godina te starije adolescente od 17 do 19 godina. Može se stoga zaključiti da dobna skupina mladih obuhvaća razdoblje od 11 do 21 godine starosti. Odjeli za mlade u hrvatskim i svjetskim narodnim knjižnicama svoje usluge i programe pretežito usmjeravaju na korisnike u drugom desetljeću života, u praksi se knjižnice ne drže strogo dobnih granica pa svoje usluge nude mladima od viših razreda osnovne škole do studenata.¹⁶

3.2. Posebnosti mladih kao korisnika knjižnice

Mladi se od drugih skupina korisnika razlikuju po različitim informacijskim potrebama koje proizlaze iz njihovih interesa, hobija, školskih obveza i načina provođenja slobodnog vremena. Knjižnice putem svojih usluga i programa mogu pomoći mladima da se razvijaju, sazriju i lakše prebrode adolescentsko razdoblje života. Mladi najčešće imaju određeno mišljenje o knjižnici da su one dosadne i namijenjene „štreberima“ i „čudacima“, da trebaju ponuditi bolje i zanimljivije knjige, vrijeme održavanja programa i usluga za mlade nije prikladno te da se knjižnice trebaju riješiti strogih pravila i članarine. Takvim prijedlozima i mišljenjem, mladi su u velikoj mjeri pridonijeli planiranju usluga i programa za mlade u narodnim knjižnicama u SAD-u.

Mišljenje mladih je od krucijalne važnosti narodnim knjižnicama pa su se tako u Njemačkoj 1990-ih provela istraživanja o korištenju medija, a rezultati su pokazali kako mladi u svoje slobodno vrijeme sve češće koriste medije te da bi ih i knjižnice trebale uvesti u svoje usluge i programe za mlade što je utjecalo na nabavnu politiku knjižnice.¹⁷

Knjižnice mlade korisnike privlače osiguravajući im pristup internetu i računalima, korištenjem knjižnične građe, mogućnošću učenja, čitanja, pisanja, sudjelovanja u programima i druženju. Knjižnice kao neutralna, sigurna i javna mjesta pružaju mogućnosti mladima za intelektualni, emocionalni i društveni rast, za razvoj novih vrsta pismenosti u svrhu učenja i izražavanja te za stjecanje radnih navika. Tehnologija i mediji prožimaju sve sfere života današnjih mladih, a njih više od 80% koristi društvene mreže.¹⁸

Istraživanjem provedenim u mreži narodnih knjižnica u Španjolskoj 2002. godine utvrđeno je da je došlo do drastičnog pada broja mladih korisnika knjižnice. Uzrok tomu je što mladi, zbog utjecaja medija, gube zanimanje za tradicionalnu knjižnicu. Stoga se došlo do rješenja u obliku

¹⁶ Stropnik. Nav.dj. Str. 13.

¹⁷ Stričević_Nav.dj. Str. 13.

¹⁸ Braun, Linda W. The future of library services for and with teens: a call to action. URL: http://www.ala.org/yaforum/sites/ala.org.yaforum/files/content/YALSA_nationalforum_final.pdf (8.1.2020.), Str. 3.

stvaranja virtualne knjižnice koja će omogućavati brz pristup informacijama bez fizičkog posjeta knjižnici. Sloboda koju narodne knjižnice pružaju i omogućavaju mladima u osmišljavanju programa i aktivnosti otvara mogućnosti da knjižnice mladima pruže prostor i programe usklađene s njihovim informacijskim potrebama i interesima. Mladi najčešće u knjižnicu dolaze dobrovoljno kako bi učili, družili se te samim time traže veći izbor sadržaja za razliku od obveznog školskog programa. Neke od aktivnosti koje knjižnice mogu ponuditi mladima su volontiranje, međusobno druženje i pomaganje, kreiranje programa i aktivnosti i stjecanje informatičkih i informacijskih vještina. Uz to, naglasak je na komunikaciji i suradnji s knjižničarima koja je ključna za ispunjavanje potreba i zadovoljenje interesa mladih u knjižnici.¹⁹

3.3. Mladi i informacijska pismenost

Ubrzan razvoj tehnologije zahtjeva od mladih da osim čitanja i pisanja, kao osnovne pismenosti, posjeduju i spektar sposobnosti koje će im pomoći u današnjem tehnološkom društvu u kojem tehnologija drastično mijenja njihove potrebe, posao pa čak i život. Okruženje različitim izvorima informacija i medija utjecali su i oblikovali pojam pismenosti te se stoga može govoriti o različitim vrstama pismenosti. Osim knjižnične pismenosti, u 21. st. krucijalne vrste pismenosti su tehnološka, informatička, medijska, web pa čak i transpismenost.²⁰ Multipismenost omogućuje mladima različite načine pristupanja, stjecanja, oblikovanja, izražavanja, dijeljenja i korištenja znanja kao i razvoj mogućnosti za suradnju s drugima zbog obostrane koristi i kolektivnog dobra.²¹

Informacijsku pismenost se najjednostavnije može definirati kao sposobnost pojedinca da prepozna, pronađe, vrednuje i koristi potrebnu informaciju. Prema tome, informacijska pismenost predstavlja preduvjet učinkovitog korištenja suvremenih knjižničnih usluga. Informacijski pismen pojedinac zna gdje i na koji način tražiti informaciju, prepoznaje njezinu vrijednost i pravilno je koristi, odnosno, samostalno i suvereno se snalazi u području pisane građe kojoj prije nije mogao pristupiti bez pomoći knjižničara.²² Pred knjižničarsku zajednicu se postavlja izazov organiziranja kvalitetne i sveobuhvatne edukacije za informacijsko opismenjavanje. Stoga edukacija treba obuhvatiti ključne sastavnice poput osvješćivanja korisnika o tome što su informacijske potrebe,

¹⁹ Stropnik. Nav.dj. Str. 16., 17.

²⁰ Stropnik. Nav.dj. Str. 26.

²¹ Braun, Linda W. Nav. dj. Str.6.

²² Lasić-Lazić, Jadranka; Laszlo, Marija. Mjerila informacijske (ne)pismenosti. //Informacijska pismenost u obrazovanju: znanstvena monografija./ Lasić-Lazić, Jadranka [urednica]. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2014. Str. 226.

kako ih prepoznati, kako pronaći ono što je potrebno, kako procijeniti odgovara li ono što je pronađeno korisničkoj potrebi te kako to primjeniti u konkretnoj situaciji.²³

Prilikom informacijskog opismenjavanja mladih, knjižničari se susreću s dodatnim problemom iz razloga što mladi smatraju da se kvalitetne i njima potrebne informacije mogu isključivo pronaći na internetu, ne znaju vrednovati takve informacije, ne uče kako se koristiti informacijama, niti znaju prepoznati vrijednost onih informacija koje nisu ili se ne mogu pronaći na internetu. Posebno je problematično to što mladi na internet gledaju kao na glavni izvor informacija.²⁴ Istraživanje informacijske pismenosti među mladima pokazalo je da mladi imaju poteškoće prilikom označavanja i pretraživanja relevantnih web stranica. Također, problematično im je ocijeniti korisnost i dovoljnost informacije za specifičnu namjenu.²⁵ Prilikom traženja informacija na internetu, mladi preferiraju jednostavnost pronalaska informacija, a kvaliteta, vjerodostojnost i cjelovitost im ne predstavljaju prioritet.

Mladi nisu skloni samostalnom traženju informacija, već im je draži kontakt i pomoć knjižničara. Pretežno za pronalaska informacija koriste Google iz razloga što im je jednostavan za korištenje, dok su im različiti knjižnični sustavi za pretraživanje komplicirani i presloženi za korištenje.²⁶ Stoga je od vitalne važnosti sposobnost razlikovanja između bitne i nebitne informacije. Uz to, potrebna su znanja i vještine koje nadilaze domašaje tehnologije poput pronalaska, pristupa, prosudbe, vrednovanja ili učinkovitog korištenja informacija.²⁷

Kako bi na najbolji mogući način zadovoljili individualne informacijske potrebe mladih, a istovremeno ih zaštitili od neželjenog internetskog sadržaja, knjižničari bi trebali aktivno raditi na razvijanju informacijske i kritičke pismenosti koja će mladima biti od koristi pri pretraživanju interneta, kako bi mogli pronaći informaciju i procijeniti izvor i sl., a uz to i kreirati zbirku organiziranih, provjerenih i kvalitetnih poveznica na mrežnim stranicama knjižnice.²⁸ Tehnologija je omogućila široki spektar mogućnosti i olakšala pretraživanje informacija, no sve složenija informacijska okolina u kojoj postoji mnogo izvora i mogućnosti dolaženja do informacija,

²³ Lasić, Lazić. Nav.dj. Str. 228., 229.

²⁴ Stričević. Nav.dj. Str. 16.

²⁵ Isto. Str. 23., 24.

²⁶ Isto. Str. 36., 37.

²⁷ Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. Zašto informacijska pismenost? // Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta. / Zavod za informacijske studije. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008. Str. 12., 14.

²⁸ Stropnik. Nav.dj Str. 44., 45.

uvjetuje nesnalaženje i nesigurnost. Iz tog razloga, znanje o tome kako pristupiti informacijama postaje važnije od samih informacija.²⁹

²⁹ Špiranec. Nav. dj. Str. 15.

4. Koncepti usluga za mlade

Istraživanja u pogledu knjižničnih koncepata i programa za mlade dovode do zaključka da su se u svijetu razvili različiti koncepti knjižničnih usluga za mlade sukladno tradiciji narodnog knjižničarstva, društvenoj klimi i kulturnom okruženju. U pravilu ne postoji jedinstveni model knjižničnih usluga za mlade, ali organizacijski je moguće identificirati osnovne koncepte usluga za mlade, a način njihove organizacije utječe na građu, programe, suradnju u zajednici i sl. Što se organizacije tiče, knjižnične usluge za mlade u narodnoj knjižnici se mogu podijeliti na knjižnicu za mlade, odjel za mlade i program za mlade. Koncept knjižnične usluge za mlade obuhvaća posebne usluge, programe i aktivnosti namijenjene mladima u sklopu narodne knjižnice. Koncept knjižnica za mlade odnosi se na smještaj službi i usluga za mlade u poseban, odvojen prostor narodne knjižnice koji pretežno djeluje kao ogranak poput Knjižnice za mlade Gradske knjižnice Ivan Goran Kovačić u Karlovcu.³⁰

Knjižnični programi i usluge predstavljaju most s različitim sferama učenja mladih kroz inovativne školske i knjižnične programe i usluge. Uz to, knjižnica se prema mladima odnosi s poštovanjem te se savjetuje s njima po pitanju donošenja odluka o programima i uslugama za mlade. Knjižnice pružaju potporu i osiguravaju značajnu povezanost koja je mladima potrebna između formalnog akademskog obrazovanja i učenja temeljenog na zanimanju za određeno područje. Stoga knjižnice imaju važnu ulogu u pripremi svih mladih kako bi bili produktivni, uključeni građani u sve sfere radnog i privatnog života.³¹ Odjel za mlade podrazumijeva smještaj posebnih usluga i službi za mlade u prostoru narodne knjižnice, ali koji je odvojen od dječjeg odjela ili odjela za odrasle, a u kojem se nalaze posebne zbirke knjižnične građe za mlade, provode programi i aktivnosti za mlade i s mladima te postoji stručno osposobljeno osoblje koje radi s mladima.³²

4.1. Knjižnične usluge za mlade

Prema smjernicama za knjižnične usluge za mladež, knjižnične usluge za mlade trebale bi omogućiti prijelaz s usluga za djecu na usluge za odrasle omogućavajući im pristup građi te osigurati okružje koje zadovoljava specifične i jedinstvene potrebe mladih. Uz navedeno, usluge bi trebale i promicati pismenost, cjeloživotno učenje, informacijsku pismenost i čitanje iz užitka

³⁰ Stričević. Nav.dj. Str. 17., 18.

³¹ Braun, Linda W. Nav.dj. Str. 20., 21.

³² Isto. Str. 18.

što je ujedno i svrha knjižničnih usluga za mlade.³³ Posebnu pažnju treba posvetiti mladima s posebnim potrebama te onima koji pripadaju određenim jezičnim i društvenim manjinama. Iz tog razloga, knjižnica bi trebala sadržavati i građu na drugim jezicima putem koje će uvažavati i njegovati kulturnu i društvenu raznolikost.³⁴

Usluge za mlade koje se preporučuju prema Smjernicama su slobodan pristup internetu, poticanje korištenje svih vrsta usluga, ponuditi pomagala za pronalaženje građe i druge popratne materijale, poučavati pismenosti i vještinama traženja informacija koristeći tiskane i elektroničke izvore, predstaviti knjižnične usluge za mlade u zajednici i dr. Ukoliko knjižnice žele organizirati kvalitetne usluge za mlade, poželjno je da dobro surađuju s drugim stručnim ili volonterskim udrugama u zavičaju. Jedan od najvažnijih suradnika narodnih knjižnica svakako su škole koje razvijaju usluge za mlade.³⁵ Misija knjižničnih usluga za mlade podrazumijeva njegovanje učenja, osobnog razvoja te građanskog angažmana među mladima u kulturno-odgovornom, informacijsko bogatom te tehnološki napredom okruženju koji obuhvaća fizički i virtualni prostor knjižnice kako bi pripremila mlade za produktivne i ispunjene živote odraslih.³⁶

Kako bi bili što uspješniji u radu s mladima, knjižničari trebaju napraviti odmak od tradicionalnog načina pružanja usluga i okrenuti se više fleksibilnom načinu pružanja usluga mladima.³⁷ Kompetencije knjižničnog osoblja neophodne za rad s mladima su razumijevanje jedinstvenih razvojnih potreba mladih; poznavanje mladenačke kulture i interesa; sposobnost uspostavljanja suradnje s drugim društvenim skupinama koje se bave potrebama mladih; sposobnost zagovaranja mladih u knjižnici i široj zajednici; poznavanje svih medija, uključujući knjige i građu u svim formatima te vještine kreativnog mišljenja.³⁸

4.2. Knjižnični prostor odjela za mlade

Kada je riječ o knjižničnom prostoru odjela za mlade, u Hrvatskoj još uvijek velika većina narodnih knjižnica nema zaseban, odvojen prostor za potrebe odjela za mlade za razliku od mnogih

³³ Smjernice za knjižnične usluge za mladež: prerađeno izdanje Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mladež. / Priređivači Pat Muller i Ivan Chew. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo 2009. Str. 12., 15.

³⁴ Isto. Str.15., 16.

³⁵ Smjernice. Nav.dj. Str. 17., 19.

³⁶ Braun, Linda W. Nav.dj. Str. 20.

³⁷ Braun, Linda W. Nav.dj. Str. 19., 20., 22., 23.

³⁸ Smjernice. Nav.dj. Str.18.

europskih narodnih knjižnica, uz iznimku Knjižnice Medveščak u Zagrebu³⁹, Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“⁴⁰ u Karlovcu, Gradske knjižnice Vukovar⁴¹, Gradske knjižnice Poreč⁴² te Gradske knjižnice Vodice.⁴³ Članak 10. Standarda za narodne knjižnice u RH navodi da središnja narodna knjižnica mora imati odjel za odrasle, odjel za djecu i mladež, studijsku čitaonicu, čitaonicu dnevnog tiska itd. Iz navedenog vidljivo je da ni Standardi ne navode odjel za mlade kao zaseban odjel, nego da se on i dalje nalazi u sklopu dječjeg odjela.⁴⁴ IFLA-ine Smjernice za knjižnične usluge za mladež navode važnost izdvojenih posebnih prostora za mlade s ciljem pružanja mladima ugodniji osjećaj i poticaj na rad i daljnje obrazovanje primjereno njihovoj dobi u pažljivo osmišljenim i privlačnim prostorima.⁴⁵

U odnosu na koncepte programa i knjižnice za mlade, koncept prostora za mlade predstavlja jedan od temeljnih uvjeta za osmišljavanje i provođenje inovativnih programa za mlade. Smjernice za knjižnične usluge za mladež preporučuju da prostori namijenjeni mladima trebaju osigurati slobodan pristup internetu, ponuditi referentne informacije koje mladima pomažu u učenju i osobnom razvoju, ponuditi programe za informatičko, informacijsko i medijsko opismenjavanje za što je potrebno osigurati odgovarajuće prostore te druge usluge za koje treba osmisliti prostor i primjerenu opremu.⁴⁶ Također se preporuča i organiziranje vođenih obilazaka knjižnice s ciljem prevladavanja nesigurnosti u kretanju i korištenju knjižnice te oblikovanje interijera kako bi se mladi osjećali ugodno i dobrodošlo.

Aktivan rad po pitanju knjižnične arhitekture za mlade počinje tek početkom 20. st.⁴⁷ Važnu ulogu u odjelu za mlade ima i oprema namijenjena mladima kako bi se mogli koristiti knjižnicom te svom dostupnom građom na odgovarajućim uređajima i formatima, a koja im je potrebna za

³⁹ Knjižnica Medveščak. Odjel za mladež „Idi pa vidi“. URL: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-medvescak/odjeli-239/odjel-za-mladez-idi-pa-vidi/241> (28.1.2020.)

⁴⁰ Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“. Odjel za mlade. URL: <http://www.gkka.hr/knjiznica-za-mlade/> (28.1.2020.)

⁴¹ Gradska knjižnica Vukovar. Odjel za mlade „Spajalica“. URL: <https://gkvu.hr/1-rodendan-odjela-za-mlade-spajalica/> (28.1.2020.)

⁴² Gradska knjižnica Poreč. Odjel za mlade. URL: <https://www.knjiznicaporec.hr/za-djecu-i-mlade/odjel-za-mlade/> (17.3.2020.)

⁴³ Gradska knjižnica Vodice. Odjel za mlade. URL: https://www.gkv.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=1145&Itemid=366 (17.3.2020.)

⁴⁴ Ministarstvo kulture. Standardi za narodne knjižnice. Zagreb, 1999. URL: <https://www.gksb.hr/images/dokumenti/standardi.pdf> (28.1.2020.)

⁴⁵ Smjernice.Nav.dj. Str. 12.

⁴⁶ Isto. Str. 12.

⁴⁷ Kasap, Marta; Aparac- Jelušić, Tatjana. Izazovi knjižnične arhitekture za mlade. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 60, 2-3(2017), 153-174. URL: <https://hrcak.srce.hr/195873> (28.1.2020.). Str. 157.

kreativno djelovanje, učenje i razonodu. Sam prostor odjela za mlade trebao bi biti udoban, privlačan, pozivati na druženje, učenje i zabavu, treba biti prepoznatljiv i vizualno učljiv radi lakšeg snalaženja.⁴⁸ Tijekom 2015. godine provedeno je istraživanje u Gradskoj knjižnici Zadar o potrebi i želji kako mladih tako i knjižničara o uspostavljanju zasebnog odjela za mlade pri Gradskoj knjižnici Zadar. Rezultati istraživanja su pokazali veliko zanimanje od strane ispitanika za mogućnost izgradnje nove knjižnice, tj. odjela za mlade i pritom ukazali na najvažnije elemente na koje bi trebalo obratiti pažnju. Tijekom istraživanja, mladi su se izjasnili da trebaju prostor koji će ih privlačiti u knjižnicu, podržavati njihove ideje, omogućiti im da se razvijaju i postanu korisni članovi zajednice.

4.3. Knjižnični programi i aktivnosti za mlade

Koncept program za mlade podrazumijeva posebno osmišljen programe namijenjene mladima koji se provode u sklopu postojećih odjela narodne knjižnice.⁴⁹ Smjernice za knjižnične usluge za mladež preporučuju knjižnicama da je vrlo važno uključivanje mladih prilikom donošenja odluka te planiranje i provedu njima namijenjenih programa. Mladi najbolje znaju što je njima potrebno, što žele i što im je primamljivo stoga se knjižnicama preporuča osmišljavanje postupka po kojem mladi mogu izraziti svoje mišljenje o uređenju prostora knjižnice, programima i uslugama. Neki od programa koji se preporučuju su razgovori o knjigama, pričanje priča i predstavljanje knjiga; informativni programi s temama koje zanimaju mlade; kulturne priredbe i sl.⁵⁰

Knjižnice putem raznih programa mogu poticati mlade korisnike na aktivno korištenje knjižnice i njezinih usluga, a neki od najpopularnijih su programi za upoznavanje mladih s knjižnicom te razni kvizovi putem kojih se nastoji provjeriti znanje mladih o poznavanju knjižnice. Program upoznavanja s knjižnicom ima za cilj sistemski upoznati mlade s knjižnicom i njezinim uslugama te na koje načine mogu koristiti te usluge. Svrha programa je zadovoljavanje interesa i potreba mladih njihovim aktivnim sudjelovanjem čime se nastoji kod mladih postići pozitivan stav prema knjižnici te potaknuti ih na češće korištenje knjižnice. Putem navedenih programa, knjižnice nastoje zadovoljiti osim intelektualnih, emocionalne i društvene potrebe.⁵¹

⁴⁸ Isto. Str.159., 160.

⁴⁹ Stričević. Nav.dj. Str. 18.

⁵⁰ Smjernice. Nav.dj. Str. 17., 18.

⁵¹ Suton, Ljiljana. Edukacija za korištenje knjižnicom i programi za poticanje čitanja. //Dječja knjižnica za novo tisućljeće: zbornik./Knjižnice grada Zagreba. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2001. Str. 51.- 57.

Važno je da se knjižnični programi i aktivnosti za mlade provode u njihovo slobodno vrijeme, trebaju biti tematski usmjereni na sadržaje koje zanimaju mlade te na poticanje čitanja. Prednost knjižnice za mlade je usmjerenost na potrebe mladih i odašilje poruku o važnosti knjižničnih usluga za mlade, a nedostatak se očituje u necjelovitosti ponude u pogledu informacijskih i čitateljskih potreba. Uspješnost knjižničnih usluga za mlade ovisi o posebnom prostoru i dobroj komunikaciji s dječjim odjelom i odjelom za odrasle.⁵²

4.4. Budućnost razvoja knjižničnih usluga za mlade u Hrvatskoj

Preduvjeti za stvaranje i uspostavljanje usluga za mlade u narodnoj knjižnici su poznavanje i uvažavanje individualnih različitosti, informacijskih potreba i čitateljskih interesa mladih, načina na koje mladi ljudi mogu koristiti knjižnične usluge na svoju dobrobit te poznavanje stilova života i kulture mladih. Narodne knjižnice se trebaju mijenjati i prilagođavati uslugama koje se tradicionalno nude i koje su u velikoj većini knjižnica pretežno usmjerene na djecu i odrasle korisnike. Naglašava se potreba uključivanja mladih u planiranje, stvaranje, implementaciju i vrednovanje građe, usluga i programa te da ponuđena građa odgovara njihovim interesima, ali i potrebama današnjeg vremena u kojem se mijenjaju mediji u protoku informacija i komunikaciji. Sustavno provođenje knjižničnih usluga za mlade u Hrvatskoj može se postići ukoliko se navedeni modeli (program, odjel i knjižnica za mlade) uključe u standarde za narodne knjižnice i to ne samo u sadržajnom, nego i u formalnom smislu.⁵³

⁵² Isto. Str. 26.

⁵³ Stričević. Nav.dj. Str. 27., 28.

5. Nove tehnologije u knjižnicama

S razvojem tehnologije sredinom 20. st. dolazi i do razvoja novih knjižničnih usluga, a nova informacijska tehnologija pruža inovativne načine stvaranja, korištenja i traženja informacija. Prvi online knjižnični sustavi počinju se koristiti 1970-ih godina, a online katalogi postaju dostupni na internetu potkraj 1980-ih. 1990-te je obilježila pojava i širenje WWW-a, a knjižnice su u njemu prepoznale jedan od glavnih izvora informacija. Razvoj interneta omogućio je i pružanje virtualnih informacijskih usluga putem e- maila simboličnog naziva Ask a librarian, dok se projekt sličnog naziva Pitajte knjižničare u Hrvatskoj pokreće 2004. godine u čijem radu sudjeluje šezdesetak knjižničara iz cijele Hrvatske koji odgovaraju na pitanja korisnika tj. preporučuju literaturu i mrežne poveznice na traženu temu.⁵⁴

Tijekom 90-ih godina 20. st., knjižnični program CROLIST postao je najkorišteniji program u hrvatskim knjižnicama, no mana mu je bila nemogućnost komunikacije s drugim knjižničnim softverima koji su se koristili u hrvatskim knjižnicama. Iz tog razloga, 2006. godine CROLIST zamjenjuje Voyager, a 2010. godine počinje se koristiti Aleph.⁵⁵ Tijekom vremena, glavnim problemom se pokazala nemogućnost uzajamne komunikacije s različitim softverima iz drugih knjižnica. Stoga je NSK 2006. godine počela koristiti Aleph, a narodne knjižnice, ne samo u Zagrebu, nego diljem Hrvatske prihvatile su ZaKi.⁵⁶

Razvojem i uvođenjem novih tehnologija u knjižnice, obrazovanje korisnika se proširuje na učenje o izvorima na različitim medijima, posebno na internetu te poučavanju korisnika kako ih najbolje koristiti. Razvijanjem informacijske i kritičke pismenosti pridonosi svladavanju vještina pretraživanja podataka, obrade informacija i korištenja usvojenog znanja.⁵⁷ Kako bi što učinkovitije pristupile misiji ispunjavanja što zahtjevnijih potreba korisnika, knjižnice su postupno u svoje poslovanje uvodile online kataloge kao novi oblik usluga knjižnice. Novi naraštaj knjižničnih kataloga odnosi se na kategoriju proizvoda koji nastaju u prvom desetljeću 2000-ih te kao takvi predost daju nabavi elektroničke građe, mjesno ili daljinski dostupne, putem pretplate ili iz otvorenog pristupa.

⁵⁴ Stropnik. Nav.dj. Str. 23., 25.

⁵⁵ Stipanov, Josip. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj. Zagreb: Školska knjiga, 2015. Str. 286.

⁵⁶ Stipanov. Nav.dj. Str. 286., 287.

⁵⁷ Isp. Isto. Str. 50.

Takvi knjižnični katalogi postaju dostupni korisnicima početkom 2000-tih, a Knjižnice grada Zagreba (KGZ) su to omogućile svojim korisnicima 2011. godine.⁵⁸

Uz online kataloge, knjižnice su vidjele potencijale i u Radio Frequency Technology (RFID) tehnologiji. Prvobitna namjera korištenja RFID-a bila je u ratnoj avijaciji 30-ih godina 20. st., dok se u knjižnicama koristi za cirkulaciju knjižnične građe, za automatizaciju poslovanja, zaštitu građe i pročišćavanje fonda čime uvelike olakšava i ubrzava rad. Osnovni sustav RFID čini RFID čitač i RFID označivač. Aktivno korištenje RFID tehnologije započinje 1998. knjižnica u Singapuru, a u hrvatskim knjižnicama od 2011. i to u knjižnici Filozofskog fakulteta i Knjižnici Augusta Cesarca u Zagrebu.⁵⁹ Kako bi obavještavale svoje korisnike o novostima i događanjima, knjižnice su počele sve više koristiti mrežne stranice koje pripadaju tehnologiji Web 2.0. Takva tehnologija omogućava korisnicima da sudjeluju u stvaranju sadržaja web stranica što je jedna od glavnih karakteristika Weba 2.0. Uz korisničko stvaranje sadržaja, Web 2.0 omogućava i stvaranje raznih Wikija, pisanje blogova i sl. Knjižnica Instituta „Ruđer Bošković“ je 2005. godine instalirala prvi Wiki knjižnice koji je korišten kao svojevrsna zamjena za knjižnične interne mrežne stranice.⁶⁰

Osim tiskanih knjiga, krajem 20. st. pojavile su se i prve e-knjige u sklopu projekta Gutenberg. E-knjigom smatra se jedna ili više računalnih datoteka omeđenog sadržaja, koje su dostupne javnosti na mreži (mrežna knjiga) ili u materijalnom obliku (na CD-ROM-u, disketi).⁶¹ Tzv. preporod e-knjige prisutan je u velikoj mjeri posljednjih nekoliko godina zahvaljujući razvoju e-čitača od beznačajnog uređaja do globalne senzacije.⁶² EPUB kao standardni format e-knjiga od strane Međunarodnog foruma za digitalno nakladništvo prihvaćen je 2007. godine. Osim e- knjiga, na

⁵⁸ Gjurković-Govorčin, Rajka. Novi naraštaj knjižničnih kataloga: katalog Knjižnica grada Zagreba. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), 127-146. URL: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/166> (5.2.2020.). Str. 131., 134.-140.

⁵⁹ Cej, Višnja; Giunio, Kluk; Silić, Tomislav. RFID tehnologija u Knjižnicama grada Zagreba. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), 147-166. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=170412 (6.2.2020.). Str. 147., 149.

⁶⁰ Macan, Bojan. Iz naših knjižnica: Tehnologija Web 2.0 i njihova primjena u knjižnicama – iskustva Knjižnice Instituta „Ruđer Bošković“ s posebnim osvrtom na njezin blog. // Kemija u industriji: časopis kemičara i kemijskih inženjera Hrvatske, Vol. 58 No.(5), 226-228 (2009). URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=57497 (8.2.2020.). Str. 226.

⁶¹ Živković, Daniela. Elektronička knjiga. Zagreb: Multigraf, 2001.

⁶² Kozłowski, Michael. A brief history of eBooks. Good reader, 2010. URL: <https://goodereader.com/blog/electronic-readers/a-brief-history-of-ebooks> (11.2.2020.)

tržištu postoje i zvučne knjige u WMA ili MP3 formatima.⁶³ Knjižnice grada Zagreba su otišle korak dalje te su 2019. godine predstavile javnosti ZaKi Book, prvu hrvatsku knjižničnu aplikaciju putem koje se mogu posuditi e-knjige. Preduvjet za posudbu e-knjiga je članstvo u KGZ-u, odnosno broj iskaznice i PIN, a posudba je trenutno omogućena za korisnike starije od 15 godina. Time su članovima omogućili dostupnost omiljenih naslova bilo gdje i bilo kada.⁶⁴

Knjižnice mogu koristiti i podcastove kao jedan od oblika novih usluga za korisnike. Podcast se definira kao radio program pohranjen u digitalnom obliku kojega se može preuzeti s interneta i reproducirati na računalo ili na mp3 *player*.⁶⁵ Većina podcastova besplatna je za korištenje, može ih se koristiti na bilo kojem uređaju koji reproducira mp3 format – kompjuteri, pametni telefoni, satovi, tableti pa čak i pametni televizori. Neki od popularnih i često korištenih podcastova su Spotify, SoundCloud te TuneIn Radio. Mnoge knjižnice su prepoznale važnost i primamljivost podcastova stoga su se i same okušale u stvaranju podcastova za vlastite korisnike ili za potrebe drugih knjižnica. Knjižničari mogu stvarati vodiče za preporuku podcastova, usmjeravajući se na određeno područje/temu koje zanima korisnike, mogu stvarati brošure o podcastovima na određenu temu u PDF format, preporučiti aplikaciju za slušanje podcasta te mogu voditi klub za raspravu na temu podcastova.⁶⁶

Uz navedene tehnologije, primamljive tehnologije za knjižnice mogu biti proširena stvarnost i mobilne aplikacije. Proširena stvarnost (Augmented reality –AR) tehnologija je koja omogućava da se putem zaslona nekog uređaja, pretežno pametnog telefona, vide elementi koji ne postoje u stvarnom životu, a koji proširuju stvarnost oko nas i to isključivo ako se ona gleda kroz zaslone. Kako bi korisnici mogli doživjeti proširenu stvarnost, potrebna je aplikacija koja omogućuje gledanje bez mijenjanja elemenata koji se gledaju, odnosno bez mogućnosti interakcije

⁶³ Lončar, Marina. Elektronička knjiga i elektronički čitač kao nova usluga: iskustva i perspektive. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), 101-126. URL: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/165> (12.2.2020.). Str. 107-110.

⁶⁴ Knjižnice grada Zagreba. Predstavljen ZaKi Book. 2019. URL: <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/natjecanje-u-citanju-naglas-54461/novosti/predstavljen-zaki-book/53153> (13.2.2020.).

⁶⁵ Cambridge Dictionary. Podcast. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/podcast> (4.4.2020.)

⁶⁶ Henning, Nicole. Podcast Literacy: Educational, Accessible, and Diverse Podcasts for Library users. // Library technolog reports 53, 2 (2017.), 5-47. URL: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=996a58da-1e6b-4ad5-95c6-e52d0dc6c92a%40pdc-v-sessmgr03> (9.2.2020.). Str. 5.– 39.

s njima.⁶⁷ Mnogim knjižnicama se preporuča investicija u obliku kupnje AR opreme ili softvera koju bi testirala određena grupa korisnika za potrebe daljnjih ulaganja i uvođenja AR. AR može, a i ne mora postati jedna od standardnih usluga knjižnica u budućnosti čije će uvođenje ovisiti o raspoloživim financijama iz proračuna knjižnice.⁶⁸ Mobilne aplikacije su softverski programi koji se koriste na pametnim telefonima i tabletima. Kroz korištenje mobilnih aplikacija, knjižničari mogu ohrabrivati mlade da aplikacije koriste u svrhu suradnje i dijeljenja informacija s drugima te za ostvarivanje kvalitetnije komunikacije.⁶⁹

Na primjerima STEM radionica te čitateljskih blogova za djecu i mlade, prikazana je primjena novih tehnologija u knjižnicama u najboljem svjetlu. Edukativne radionice namijenjene djeci i mladima pod nazivom STEM radionice, iz područja 3D printanja i robotike, provodile su se u Gradskoj knjižnici Zadar. Kako bi knjižničari stekli potrebna znanja, vještine i iskustva u 3D modeliranju, održavao se niz radnih sastanaka u suradnji s nastavnicima i učenicima Strukovne škole Vice Vlatkovića u Zadru. Provedba navedenih radionica, uz knjižničare, bila je moguća uz suradnju učenika 4. razreda Strukovne škole Vice Vlatkovića u Zadru. Putem STEM-radionica željelo se kroz edukaciju i igru poticati rješavanje raznovrsnih logičkih zadataka i problema, apstraktno razmišljanje, planiranje i pregovaranje. Program je osmišljen u svrhu poticanja suradnje, analiziranja, sintetiziranja i tumačenja raznih logičkih rješenja te se razvija vedro raspoloženje, logičko-matematičke vještine te mašta kod djece i mladih.⁷⁰

Čitateljski klubovi za djecu i mlade pokrenuti su 2011. godine u suradnji Gradske knjižnice Zadar, Gradske knjižnice Rijeka, Knjižnice i čitaonice Vinkovci te Narodne knjižnice Petar Preradović Bjelovar. Nakon mjesec dana rada i osmišljavanja, djelatnice navedenih knjižnica pokrenule su čitateljski blog za djecu naziva Tragači, a potom i čitateljski blog za mlade Knjiški frikovi. Online čitateljski klubovi osmišljeni su s ciljem korištenja novih tehnoloških mogućnosti i socijalizacijskog karaktera weba 2.0 kako bi se zajedničkim knjižničnim snagama poticala ljubav

⁶⁷ Europska komisija: Predstavništvo u Hrvatskoj. Što je AR, a što VR i kako nam tehnologija pomaže doživjeti stvarnost. URL: https://ec.europa.eu/croatia/content/what-is-AR-what-VR-and-how-technology-helps-us-to-experience-reality_hr (13.2.2020.).

⁶⁸ Varnum, Kenneth J. The top technologies every librarian needs to know: a LITA guide. London: American Library Association, 2014. Str. 22.

⁶⁹ Helge, Kris; McKinnon, Laura F. The teaching librarian: web 2.0, technology and legal aspects. Cambridge: Chandos Publishing, 2013. Str. 85., 86., 104., 107.

⁷⁰ Belevski, Milko. Nove knjižnične usluge za djecu i mlade: STEM-radionice u gradskoj knjižnici Zadar. //Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61, 1(2018), 363-393. URL: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/594> (13.2.2020.). Str. 367.- 369.

prema knjigama i čitanju kod djece i mladih, a dostupni su uvijek, s bilo kojeg mjesta i u bilo koje vrijeme.⁷¹ Kako bi promicali čitanje, knjižničari koriste web 2.0 alate - blogovi, Facebook i Youtube, forume, podcastove i wikije. Sadržaj bloga Tragači, namijenjen djeci od 8 do 13 godina, uređuju knjižničarke, a blog za tinejdžere Frikovi uređuju sami tinejdžeri. Navedeni blogovi predstavljaju i dobar primjer za sigurno korištenje internetom te za uspostavljanje veze s mladim korisnicima i u virtualnom prostoru.⁷²

⁷¹ Kolarć, Alicia... [et.al.] Čitateljski blogovi Tragači i Knjiški frikovi – usluge za djecu i mlade na webu 2.0. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), 91-100. URL: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/164> (14.2.2020.). Str. 92., 93.

⁷² Kolarić. Nav.dj. Str. 94. – 98.

6. Istraživanje prisutnosti i korištenja suvremenih tehnologija na odjelima za mlade u matičnim županijskim knjižnicama Hrvatske

Knjižnična matična služba u Republici Hrvatskoj uređena je Zakonom o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti prema kojemu se matična djelatnost uspostavlja “radi trajnog i sustavno organiziranog rada na razvitku i unaprjeđivanju knjižničarstva”.⁷³ Prema Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, Nacionalna i sveučilišna knjižnica (u daljnjem tekstu NSK) središnja je knjižnica za provođenje matične djelatnosti za sve vrste knjižnica na području Republike Hrvatske. Matične službe za narodne, školske, visokoškolske i specijalne knjižnice djeluju u sklopu Centra za razvoj knjižnica i knjižničarstva koji je odjeljak Hrvatskog zavoda za knjižničarstvo NSK.⁷⁴ Matična služba za narodne knjižnice obavlja zadaće suradnje sa županijskim matičnim knjižnicama i drugim knjižnicama te drugim tijelima i ustanovama iz djelokruga knjižnične djelatnosti, analiziranja stanja i rada narodnih knjižnica, suradnje sa sustavom školskih knjižnica RH i dr.⁷⁵

Sustav matičnih županijskih knjižnica u Republici Hrvatskoj podijeljen je na 20 knjižnica za svaku županiju uz iznimku grada Zagreba i Zagrebačke županije za čije područje matičnu djelatnost obavljaju KGZ. Za potrebe istraživanja odabrano je svih dvadeset županijskih matičnih knjižnica. Uvidom u dosad objavljenu literaturu i istraživanja, pronađena su dva istraživanja. Prvo je *Istraživanje mogućih koncepata knjižničnih usluga za mlade u narodnim knjižnicama u Hrvatskoj*. Rezultati istraživanja pokazali su da narodne knjižnice uz svoje redovne djelatnosti, mogu razvijati različite koncepte usluga i programa za mlade što pojedine narodne knjižnice u Hrvatskoj i čine, zatim da je izbor koncepata knjižničnih usluga i programa za mlade koji se razvijaju u pojedinim knjižnicama u suodnosu s ciljem uvođenja posebnih usluga za mlade u narodne knjižnice i da postoje sličnosti i razlike među konceptima. Stoga se zaključilo da bi modele knjižničnih usluga za mlade trebalo uvoditi u hrvatske narodne knjižnice uzimajući u obzir potrebe zavičajne sredine, uvjete i forme u kojima narodne knjižnice djeluju. Preporuča se da se knjižnica za mlade osnuje u onim mjestima u kojima nedostaje društveno i kulturno usmjerenih programa

⁷³ Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. Narodne Novine 17(2019). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_02_17_356.html (19.2.2020.)

⁷⁴ Nacionalna i sveučilišna knjižnica: Portal matične djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj. URL: <http://maticna.nsk.hr/o-nama/> (19.2.2020.)

⁷⁵ NSK. Matična služba za narodne knjižnice. URL: <http://www.nsk.hr/maticna-sluzba-za-narodne-knjiznice/> (19.2.2020.)

za mlade, dok bi odjele za mlade trebalo osnivati u svim županijskih i gradskim knjižnicama te u većim općinskim narodnim knjižnicama kao sastavni do redovitih knjižničnih usluga te odvojeno od odjela za djecu i odjela za odrasle.⁷⁶

Drugo srodno istraživanje je *Istraživanje potreba mladih u Gradskoj knjižnici Zadar* u kojem su ispitanici iskazali veliko zanimanje za mogućnost izgradnje nove knjižnice/odjela za mlade i ukazali na najvažnije elemente na koje treba obratiti pozornost. Prema mišljenju ispitanika, mladi grada Zadra trebaju prostor koji će ih privlačiti u knjižnicu, podržavati njihove ideje, omogućiti da se razvijaju i postanu korisni članovi zajednice. Stoga se zaključilo da se veći broj mladih može privući u knjižnicu ako bi prostor namijenjen njima bio privlačan, funkcionalan i ugodan.⁷⁷ Navedena istraživanja slična su provedenom istraživanju, no ona ne odgovaraju u potpunosti onome što se htjelo postići provedbom ovoga istraživanja. Osim županijskih matičnih knjižnica, fokus je stavljen na odjele za mlade pri navedenim knjižnicama jer se uvidom u literaturu došlo do zaključka da su u Hrvatskoj odjeli za mlade zastupljeni u manjoj mjeri u odnosu na inozemstvo. Na temelju svega navedenog, osmišljeno je i provedeno istraživanje čiji su rezultati predstavljeni u ovom radu.

6.1. Cilj, uzorak i metodologija istraživanja

Svrha istraživanja bila je utvrditi vrstu, zastupljenost, mjere korištenja te aktivnosti koje se provode po pitanju suvremenih tehnologija u matičnim županijskim knjižnicama u Hrvatskoj. Ciljana skupina za istraživanje su knjižničari županijskih matičnih knjižnica i to pretežito oni koji rade s mladima. Istraživački ciljevi koji su se nastojali postići ovim istraživanjem su:

- Istražiti postoji li u navedenim knjižnicama odvojeni odjel namijenjen isključivo mladima;
- Postoje li knjižničari u navedenim knjižnicama koji su specijalizirani isključivo za rad s mladima;
- Postoje li programi i aktivnosti vezani uz korištenje suvremenih tehnologija u knjižnicama, te
- Koje nove tehnologije knjižničari koriste u radu s mladima.

⁷⁶ Stričević. Nav. dj. Str. 21. – 28.

⁷⁷ Kasap. Nav. dj. Str. 161. – 170.

Plan istraživanja sastojao se od sastavljanja upitnika, slanja upitnika županijskim matičnim knjižnicama putem elektroničke pošte, predstavljanja i analize rezultata.

Obzirom na navedeno, postavljene su i slijedeće hipoteze:

- Odjeli za mlade u matičnim županijskim knjižnicama ne postoje ili su zastupljeni u manjoj mjeri zbog nedostatka fizičkog prostora;
- Suvremene tehnologije nisu u velikoj mjeri zastupljene zbog nedostatka financijskih sredstava i stručnog osoblja;
- Aktivnosti i programi za mlade po pitanju suvremenih tehnologija ne postoje ili su slabo zastupljene.

Za potrebe istraživanja korištena je kvalitativna metoda istraživanja. Za prikupljanje podataka korišten je anketni upitnik kreiran u programu Google Sheets. Upitnik je poslan putem elektroničke poruke županijskim matičnim knjižnicama. Istraživanje je provedeno tijekom travnja 2019. godine. Upitnik sadržava devet pitanja u kojem većinu čine pitanja kratkog odgovora (da ili ne), zatim pitanja višestrukog odabira, pitanja s odgovorom kratkog teksta te jedno pitanje s odgovorom dugogog teksta. Od dvadeset županijskih matičnih knjižnica, na upitnik je odgovorilo njih osamnaest što je 90%.

Pitanja koja su postavljena u upitniku su⁷⁸:

- Postoji li u vašoj knjižnici odjel namijenjen isključivo mladima (bez povezanosti s dječjim odjelom)?
- Postoji li knjižničar koji se isključivo bavi radom s mladima?
- Upotrebljavate li nove tehnologije na odjelima za mlade?
- Ako da, koje su to tehnologije?
- Provodite li radionice upoznavanja mladih s novim tehnologijama?
- Ako da, koje su to radionice?
- Na koje načine obavještavate mlade korisnike o novim tehnologijama, radionicama i sl.?
- Provode li se radionice informacijskog opismenjavanja koje su namijenje mladim korisnicima (pretraživanje i pronalaženje informacija, pretraživanje kataloga, vrednovanje informacija i sl.)? te

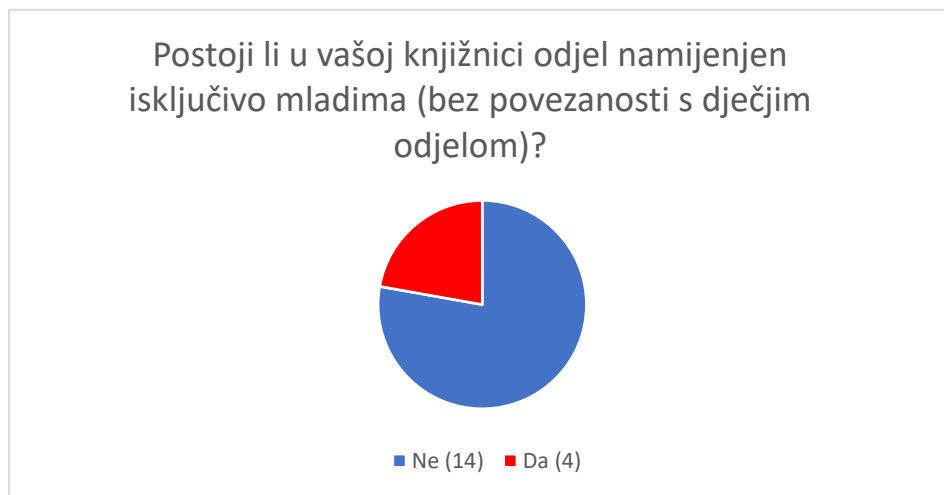
⁷⁸ Prilog 1. Anketni upitnik

- Vaši prijedlozi za unapređivanje rada s mladima vezano uz nove tehnologije i njihovo tehnološko opismenjavanje.

6.2. Rezultati istraživanja

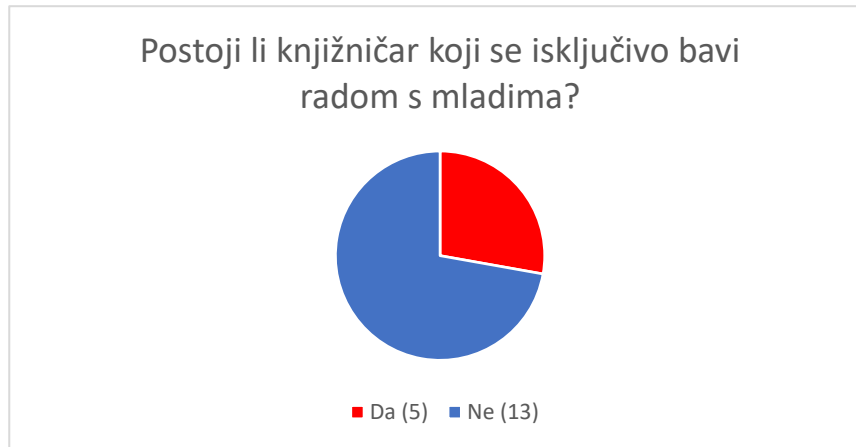
Uvidom u rezultate istraživanja, može se zaključiti da su svi ispitanici, njih 18, odgovorili na šest pitanja, na dva pitanja je odgovorilo 12 ispitanika, a samo na jedno pitanje odgovorilo je 7 ispitanika.

Na pitanje *Postoji li u vašoj knjižnici odjel namijenjen isključivo mladima (bez povezanosti s dječjim odjelom)?* Odgovore su dali svi ispitanici. Njih 14 je dalo niječne odgovore, a njih 4 potvrдне odgovore (slika 1).

Slika 1. Odjel za mlade

Svi ispitanici su odgovorili na pitanje *Postoji li knjižničar koji se isključivo bavi radom s mladima?* od čega je njih 13 odgovorilo da ne postoji knjižničar koji radi isključivo s mladima, dok je njih svega 5 odgovorilo potvrдно (slika 2).

Slika 2. Knjižničar za mlade

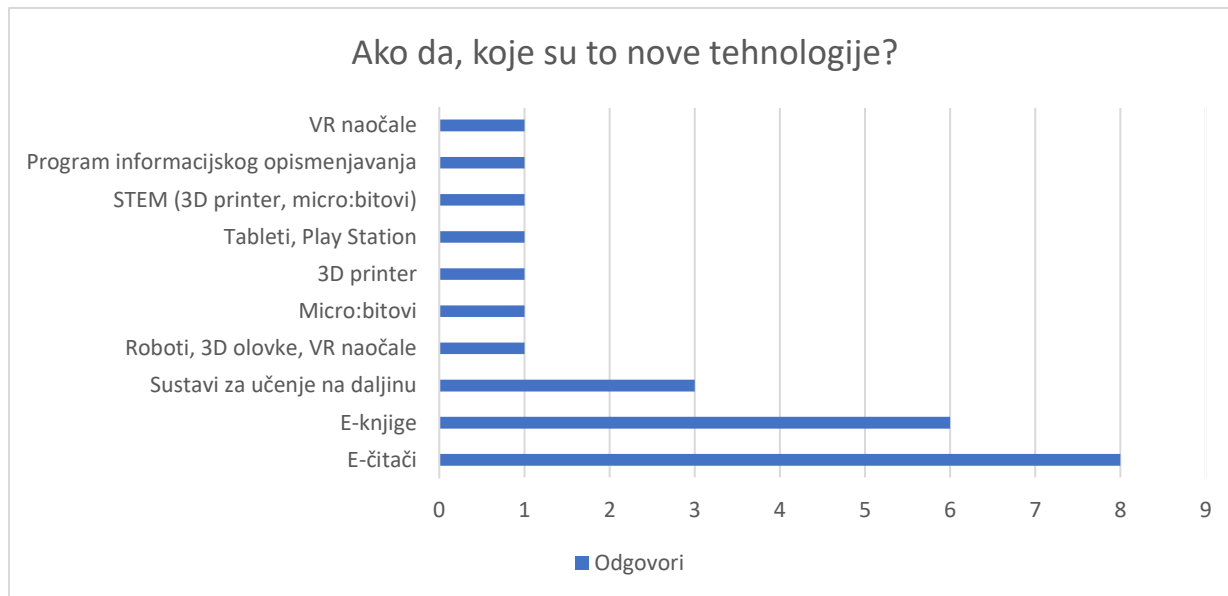
Kao i na prethodno pitanje, na treće pitanje *Upotrebljavate li nove tehnologije na odjelima za mlade?* odgovorili su svi ispitanici. 13 ispitanih je potvrdilo kako upotrebljavaju nove tehnologije na odjelima za mlade, dok je njih 5 odgovorilo kako ne upotrebljavaju (slika 3.).

Slika 3. Nove tehnologije na odjelima za mlade

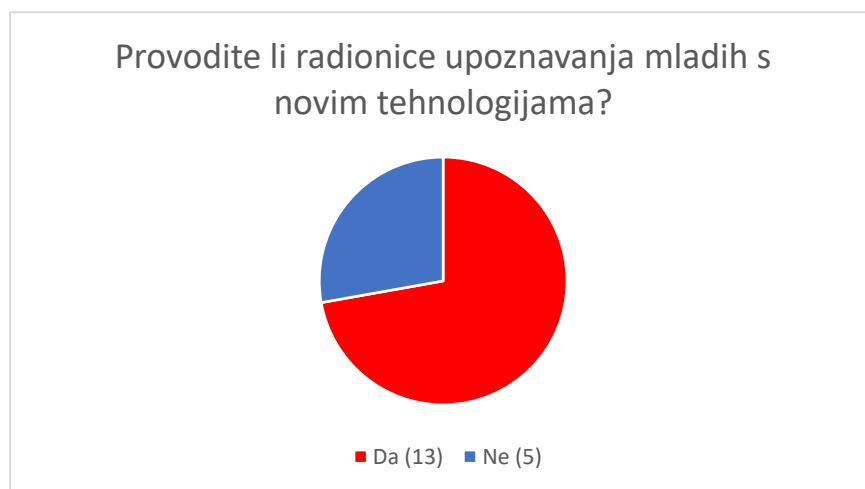
Četvrto pitanje *Ako da, koje su to nove tehnologije?* se nadovezuje na prethodno, treće pitanje, na kojega je odgovorilo 12 ispitanika koji su pozitivno odgovorili na treće pitanje. Bilo je ponuđeno više mogućih odgovora te su ispitanici odabirali one odgovore koji se odnose na njihov rad s mladima pa su tako mogli odabrati e-čitače, e-knjige, sustave za učenje na daljinu (Moodle, Omega) te je postavljen i odgovor ostalo u kojem su ispitanici imali mogućnost upisa ostalih tehnologija koje koriste, a nisu navedene u ponuđenim odgovorima. Najveći broj ispitanika, njih 8 (66,7%) odgovorilo je da koriste e-čitače, a njih 6 (50%) koriste e-knjige. U nešto manjem broju,

njih svega troje (25%) odgovorilo je da koriste neke od sustava za učenje na daljinu dok je njih sedam, po jedan glas, (8,3%) dalo robotima, 3D olovkama, 3D printerima, VR-u, micro:bitovima te programima informacijskog opismenjavanja tinejdžera (slika 4.).

Slika 4. Vrste novih tehnologija

Slijedeće pitanje *Provodite li radionice upoznavanja mladih s novim tehnologijama?* nudilo je odgovore da i ne na koje su svi sudionici odgovorili. Potvrдно je odgovorilo 13 ispitanika, dok je njih 5 odgovorilo negativno (slika 5.).

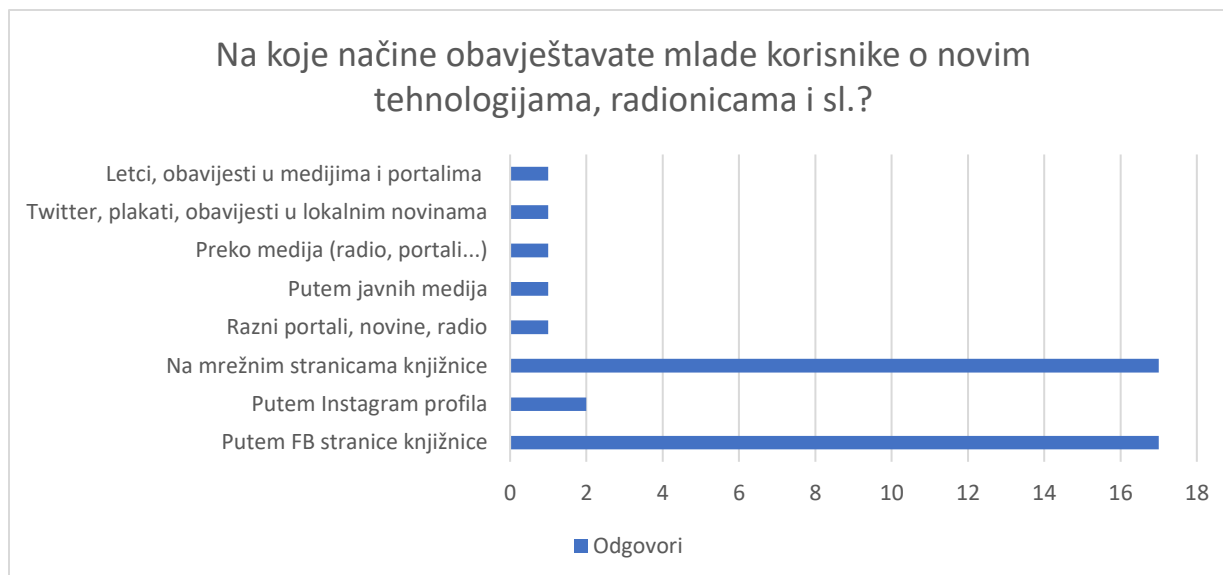

Slika 5. Radionice upoznavanja mladih s novim tehnologijama

Šesto pitanje, nadovezuje se na prethodno, peto pitanje, te su na njega odgovorili samo oni ispitanici koji su potvrdno odgovorili na peto pitanje, točnije njih 12. Ispitanicima je ponuđen unos kratkih odgovora slobodnog unosa. Odgovori na pitanje *Ako da, koje su to radionice?* su sljedeći:

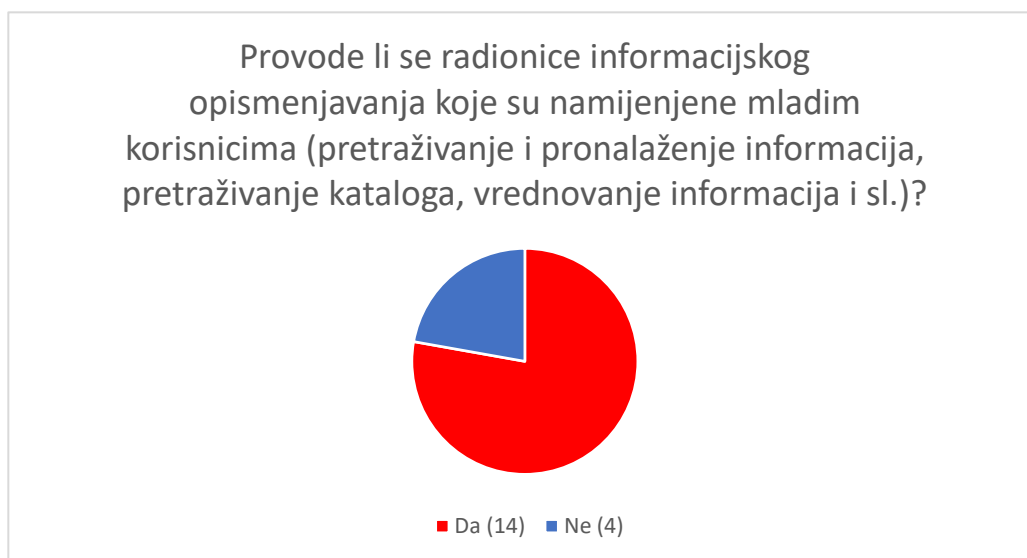
- radionice s micro: bitovima, korištenja tableta, robotike, informacijskog opismenjavanja, sigurnog korištenja interneta itd.
- micro:bit radionica
- mladi sudjeluju u provođenju aktivnosti za mlađu osnovnoškolsku djecu (roboti, micro:bit, 3D olovka...)
- Demonstracije 3D printanja i VR-a
- Radionice programiranja, radionice 3D tehnologije printanja, radionice računalnog modeliranja, radionice uz korištenje VR tehnologije
- "Guglanje za mudrice" - program informacijskog opismenjavanja tinejdžera - knjižničari narodne knjižnice održavaju radionice u osnovnim školama
- Osnove kako raditi s tehnologijama, rjeđen i napredno korištenje
- Micro-bitovi u knjižnicama, E-građanin, Sigurnost na društvenim mrežama...
- proširene i virtualne stvarnosti
- micro bitovi
- Radionice o korištenju micro:bita
- Radionica 3D printanja

Ispitanicima se postavilo pitanje *Na koje načine obavještavate mlade korisnike o novim tehnologijama, radionicama i sl.?* Na pitanje je ponuđeno više odgovora. Ispitanicima je također omogućeno pisanje vlastitih prijedloga. Svi ispitanici su odgovorili na ponuđeno pitanje. Utvrđeno je da mlade pretežno obavještavaju o novostima vezanim uz tehnologiju putem FB stranice knjižnice (11,1%), putem Instagram profila, na mrežnim stranicama knjižnice, putem Twittera, plakata, javnih medija, letaka, novina, radija i sl. (slika 6.)

Slika 6. Načini obavještanja mladih o novim tehnologijama

Osim nove tehnologije koje koriste, radionica koje provode te kanala putem kojih obavještavaju mlade o novim tehnologijama, istraživanjem se željelo saznati *Provode li se radionice informacijskog opismenjavanja koje su namijenjene mladim korisnicima (pretraživanje i pronalaženje informacija, pretraživanje kataloga, vrednovanje informacija i sl.)?* Većina ispitanika odgovorila je potvrdno, njih 14, dok je njih 4 odgovorilo negativno (slika 7.).

Slika 7. Radionice informacijskog opismenjavanja

Kao posljednje pitanje, ispitanicima je dana mogućnost *iznošenja prijedloga za unapređivanje rada s mladima vezano uz nove tehnologije i njihovo tehnološko opismenjavanje*. Svoje mišljenje je izrazilo sedam ispitanika, a odgovori su sljedeći:

- Naša knjižnica ima velikih problema s prostorom jer radi samo u 1000 m², a po standardima bi trebala imati 3 do 4 tisuće m². Zbog toga nam je 2/3 fonda u spremištima u zgradi te na još jednoj dislociranoj lokaciji. To je jedini razlog zašto nemamo poseban odjel za mlade, iako za njih imamo brojne aktivnosti, i pokušavamo manjak prostora nadoknaditi dobrom suradnjom sa srednjoškolskim knjižnicama u gradu (njih 3), koje odlično rade, kao i sa Sveučilišnom knjižnicom s kojim također imamo izvrsnu suradnju. Za unapređivanje rada s mladima osobito u pogledu rada s novim tehnologijama definitivno i u prvom redu bi nam trebao veći prostor koji je i u planu, jer je već izrađena Programska osnova za novu zgradu knjižnice u kojoj prostor za mlade ima posebno važno mjesto. Prema samim željama mladih koje smo prikupili kroz anketu, osim računalne opreme potrebne za pristup internetu i korištenje e izvora, e- knjiga, 3D printera, kao i suvremenim kvalitetnih softvera i sl. opreme u kreativnom laboratoriju, mladi žele u knjižnici imati dostupnu i opremu za audio i video snimanje i provedbu kreativnih projekata, opremu za kazališnu i koncertnu produkciju, glazbene instrumente i opremu za glazbene probe i nastupe i sl. Čak predlažu na zgradi knjižnice urediti mini planetarij i zvjezdarnicu koju bi vodilo lokalno Astronomsko društvo. Sve to smatramo i mi knjižničari da bismo trebali imati u knjižnici za mlade, apsolutno dostupne razne vrste novih tehnologija, ali prvenstveno za to trebamo dodatni, novi, namjenski uređeni prostor, a naravno i sredstva za svu potrebnu opremu. Želja i ideja ima :)
- Trebalo bi im omogućiti korištenje moderne tehnologije koja je većini još uvijek nedostupna zbog visokih cijena: od drawing tableta, preko opreme za snimanje i editiranje videa do 3D modeliranja i sl., ali bi također trebalo naći osobe koje bi im mogle pomoći, podučiti ih kako raditi s tom tehnologijom.
- Knjižnici je najveći problem skučen i nefunkcionalan prostor zbog kojega Knjižnica nema mogućnosti oformiti zaseban odjel za mlade.
- Kad bismo imali prostor namijenjen isključivo mladima, taj rad bi bio puno bolji. Ovako za mlade unutar dječjeg odjela imamo kutak u kojemu se mogu družiti, koristiti računalo, tablete, sudjelovati u radionicama, razgovorima o aktualnim temama...
- pojačati nabavu novih tehnologija u knjižnicama, započeti s edukacijom u što mlađoj dobi jer će nove tehnologije privući i zadržati mlade korisnike koji će tada postati i korisnici

ostalnih programa i usluga knjižnica (radionica, tribina, predavanja i, naravno posudbe knjiga, tradicionalnih i e-knjiga)

- postoje prijedlozi i planovi ali nemamo (još uvijek) poseban odjel za mlade
- Odjeli za mlade odvojeni od odjela za djecu, osmišljavanje radionica za nove tehnologije i tehnološko opismenjivanje te njihovo poučavanje u CSSU radionicama, nabava novih tehnologija za odjele narodnih knjižnica

6.3. Rasprava o rezultatima istraživanja

Na početku istraživanja postavljene su sljedeće hipoteze:

- Odjeli za mlade u matičnim županijskim knjižnicama ne postoje ili su zastupljeni u manjoj mjeri zbog nedostatka fizičkog prostora;
 - a) Istraživanjem se utvrdilo da u županijskim matičnim knjižnicama Hrvatske odjeli za mlade kao zasebni prostori postoje svega u četiri knjižnice, a u daljnjem istraživanju se zaključilo da je osnovni problem nedostatak fizičkog prostora čime se potvrđuje hipoteza da su odjeli za mlade zastupljeni u manjoj mjeri zbog nedostatka fizičkog prostora.
- Suvremene tehnologije nisu u velikoj mjeri zastupljene zbog nedostatka financijskih sredstava i stručnog osoblja;
 - b) Rezultati istraživanja pokazali su da županijske matične knjižnice u velikoj mjeri koriste suvremene tehnologije, najviše e-čitače, e-knjige, 3D printere i 3D olovke, VR, micro:bitove i dr. Neki ispitanici su istaknuli kako bi trebalo poboljšati nabavu nove tehnologije, no to je pretežito onemogućeno zbog nedostatka financijskih sredstava.
- Aktivnosti i programi za mlade po pitanju suvremenih tehnologija ne postoje ili su slabo zastupljene.
 - c) Većina ispitanika se izjasnila kako provode razne radionice za mlade po pitanju suvremenih tehnologija poput radionica micro:bitova, radionice korištenja robotike, tableta, demonstracije 3D printera, radionicu pod nazivom „guglanje za mudrice“ i dr.

Rezultatima istraživanja potvrđena je istinitost prve hipoteze dok su druge dvije opovrgnute.

Uvidom u korištenu literaturu ustanovilo se da u hrvatskim narodnim knjižnicama ne postoje posebni odjeli za mlade koji su odvojeni od dječjeg odjela, istraživanjem se nastojalo

istražiti postoji li u hrvatskim županijskim matičnim knjižnicama posebni odjeli za mlade, koriste li i koju suvremenu tehnologiju koriste u radu s mladima, na koji način obavještavaju mlade o suvremenim tehnologijama te postoje li mogući prijedlozi za poboljšanje cjelokupne slike stanja po pitanju suvremenih tehnologija na odjelima za mlade u navedenim knjižnicama. Na temelju rezultata istraživanja, može se zaključiti kako većina knjižnica nema poseban odjel za mlade nego odjel za mlade pretežno djeluje u sklopu dječjeg odjela, niti stručno osoblje koje bi radilo isključivo s mladima što, uz nedostatak financijskih sredstava, čine glavne prepreke za osnivanje posebnog odjela za mlade.

Kada su u pitanju nove tehnologije, većina županijskih matičnih knjižnica koristi nove tehnologije i to pretežito: e-knjige i e-čitače, sustave za učenje na daljinu, 3D printere i 3D olovke, micro:bitove i VR naočale. Također, knjižnice provode i radionice putem kojih upoznaju mlade s novim tehnologijama, poput radionica micro.bitova, korištenje tableta, demonstracije 3D printera i VR-a, radionice programiranja, „guglanje za mudrice“, proširene i virtualne stvarnosti, i dr. Za obavještavanje mladih o novim tehnologijama i radionicama, knjižnice preferiraju FB stranice knjižnice, Instagram profil knjižnice, a rjeđe mrežne stranice knjižnice, Twitter profil knjižnice, novine, radio i sl. Uz brojne raznovrsne radionice putem kojih upoznaju mlade s novim tehnologijama, knjižnice u velikoj mjeri provode i radionice informacijskog opismenjavanja mladih kako bi što učinkovitije pretražili i pronašli potrebne informacije, znali ih vrednovati te koristiti za vlastite potrebe.

Kao glavni razlog nemogućnosti unapređivanja rada s mladima, knjižničari navode nepostojanje adekvatnog prostora za djelovanje i rad odjela za mlade. Navode da postoje ideje i želje, no koje je teško realizirati zbog nedostatka prostora, financijskih sredstava te stručnog osoblja koje bi radilo s mladima. Ističu kako bi boljem funkcioniranju odjela za mlade pridonio zaseban prostor gdje bi rad i aktivnosti za mlade bili puno bolje i kvalitetnije organizirani. Knjižničari također navode kako bi trebalo povećati i poboljšati nabavu novih tehnologija u knjižnicama i započeti s edukacijom korisnika u što mlađoj dobi jer će novim tehnologijama privući i zadržati mlade korisnike.

7. Zaključak

Razvoj modernog knjižničarstva donosi za sobom brojne promjene u svim segmentima, od poslovanja knjižnice do razvoja novim usluga i programa. Sredinom 20. st. do izražaja dolazi nova skupina korisnika – djeca i mladi za koje je bilo potrebno organizirati prikladne programe, usluge i aktivnosti. Stoga se osnivaju odjeli za djecu i mlade diljem svijeta dok se u Hrvatskoj prvi odjeli za djecu pojavljuju 50-ih godina 20. st. Dok su mladi u Europi i SAD-u imali svoje zasebne odjele u knjižnicama još početkom 20. st., mladi u Hrvatskoj će na takve odjele čekati sve do 2000. godine kada se otvara prvi odjel za mlade u Knjižnicama grada Zagreba. Odjeli za mlade pružaju mladima usluge i programe u skladu s njihovim željama i potrebama. Jedan od problema kad su u pitanju mladi korisnici, jest definiranje pojma mladi i dobne skupine koje taj pojam obuhvaća jer se prema dobnoj skupini određuje kojem knjižničnom odjelu pripada koja skupina korisnika. Stoga se mladi mladi koriste dječjim odjelom, a stariji mladi koriste se odjelom za odrasle. Iz navedenog razloga, potrebno je osnivanje zasebnog odjela za mlade koji u hrvatskim narodnim knjižnicama nije pretežno zastupljen. Osnovni razlozi za nepostojanje dječjeg odjela su nedostatak prostora i stručnog osoblja, a mladi smatraju kako im nedostaje dovoljno prostora za učenje i druženje u sadašnjim prostorima knjižnice. Pojavom tehnologije dolazi do intenzivnijeg rada s mladima, promjenom programa i usluga kako bi se zadovoljile potrebe i želje mladih. Po pitanju novih tehnologija, važna je uloga knjižničara koji trebaju preuzeti ulogu educiranja mladih o infomatičkoj i informacijskoj pismenosti kako bi mladi, uz pomoć suvremene tehnologije mogli pronaći, vrednovati i koristiti potrebne informacije te samim time odgovorno i savjesno koristiti sve mogućnosti suvremenih tehnologija. Informatizacija knjižnica sa sobom je donijela široki spektar raznovrsne tehnologije poput e-knjiga, e-čitača, web kataloga, web 2.0 alata, proširene stvarnosti i sl. koje su knjižnice pretežito prihvatile i uvrstile u svoje poslovanje, usluge i programe. Kako bi se dobio uvid u stanje zastupljenosti odjela za mlade, korištenje i vrste suvremenih tehnologija na takvim odjelima, provedeno je istraživanje u županijskim matičnim knjižnicama Hrvatske. Rezultati istraživanja pokazali su kako svega nekolicina županijskih matičnih knjižnica u Hrvatskoj imaju odvojeni odjel za mlade, dok većina ga i dalje nema. Postoje ideje o osnivanju takvih odjela no, knjižničari navode da su nedostatak prostora te financijskih sredstava glavna prepreka za osnivanje odjela za mlade. U pogledu suvremene tehnologije, knjižničari ih koriste u velikoj mjeri te provode razne radionice korištenja micro:bitova, 3D printera i 3D olovaka, informacijskog opismenjavanja mladih i dr. Daljnjim razvojem tehnologije, pretpostavlja se da će

knjižnice nastojati i dalje nabavljati suvremenu tehnologiju kako bi mogle držati korak s vremenom kao što su i do sada činile. Također, mladi kao skupina korisnika će se nastaviti razvijati te će se njihove potrebe po pitanju novih tehnologija u knjižnicama povećati. Stoga će knjižnice s vremenom biti prisiljene osigurati dostatna financijska sredstva za opremanje i osnivanje zasebnih odjela za mlade i obrazovanje knjižničara koji bi mogli raditi s njima, a sve u svrhu zadovoljenja sve kompleksnijih potreba novijih generacija mladih korisnika.

8. Literatura

Belevski, Milko. Nove knjižnične usluge za djecu i mlade: STEM-radionice u gradskoj knjižnici Zadar. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61, 1(2018), 363-393. URL:

<https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/594>

(13.2.2020.)

Braun, Linda W. The future of library services for and with teens: a call to action. URL:

http://www.ala.org/yaforum/sites/ala.org.yaforum/files/content/YALSA_nationalforum_final.pdf

(8.1.2020.)

Cambridge Dictionary. Podcast. URL:

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/podcast> (4.4.2020.)

Cej, Višnja; Giunio, Kluk; Silić, Tomislav. RFID tehnologija u Knjižnicama grada Zagreba. //

Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), 147-166. URL:

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=170412 (6.2.2020.)

Čičko, Hela. Kako je rastao i razvijao se odjel za djecu i mladež Gradske knjižnice. //Dječja knjižnica za novo tisućljeće: zbornik. /Knjižnice grada Zagreba. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2001. Str. 12-26.

Europska komisija: Predstavništvo u Hrvatskoj. Što je AR, a što VR i kako nam tehnologija

pomaže doživjeti stvarnost. URL: https://ec.europa.eu/croatia/content/what-is-AR-what-VR-and-how-technology-helps-us-to-experience-reality_hr

(13.2.2020.)

Gjurković-Govorčin, Rajka. Novi naraštaj knjižničnih kataloga: katalog Knjižnica grada Zagreba.

// Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), 127-146. URL: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/166>

(5.2.2020.)

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“. Odjel za mlade. URL: <http://www.gkka.hr/knjiznica-za-mlade/>

(28.1.2020.)

Gradska knjižnica Poreč. Odjel za mlade. URL: <https://www.knjiznicaporec.hr/za-djecu-i-mlade/odjel-za-mlade/>

(17.3.2020.)

Gradska knjižnica Vodice. Odjel za mlade. URL: https://www.gkv.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=1145&Itemid=366 (17.3.2020.)

Gradska knjižnica Vukovar. Odjel za mlade „Spajalica“. URL: <https://gkvu.hr/1-rodendan-odjela-za-mlade-spajalica/> (28.1.2020.)

Hebrang Grgić, Ivana. Kratka povijest knjižnica i nakladnika: s kodovima i aplikacijom. Zagreb: Ljevak, 2018.

Helge, Kris; McKinnon, Laura F. The teaching librarian: web 2.0, technology and legal aspects. Cambridge: Chandos Publishing, 2013.

Henning, Nicole. Podcast Literacy: Educational, Accessible, and Diverse Podcasts for Library users. // Library technolog reports 53, 2 (2017.), 5-47. URL: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=996a58da-1e6b-4ad5-95c6-e52d0dc6c92a%40pdc-v-sessmgr03> (9.2.2020.)

Kasap, Marta; Aparac- Jelušić, Tatjana. Izazovi knjižnične arhitekture za mlade. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 60, 2-3(2017), 153-174. URL: <https://hrcak.srce.hr/195873> (28.1.2020.)

Knjižnica Medveščak. Odjel za mladež „Idi pa vidi“. URL: <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-medvescak/odjeli-239/odjel-za-mladez-idi-pa-vidi/241> (28.1.2020.)

Knjižnice grada Zagreba. Predstavljen ZaKi Book, 2019. URL: <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/natjecanje-u-citanju-naglas-54461/novosti/predstavljen-zaki-book/53153> (13.2.2020.)

Kolarć, Alicia; Šimić, Sonja; Štivić, Vjeruška; Žentil Barić, Žozefina. Čitateljski blogovi Tragači i Knjiški frikovi – usluge za djecu i mlade na webu 2.0. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), 91-100. URL: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/164> (14.2.2020.)

Kozlowski, Michael. A brief history of eBooks. Good reader, 2010. URL: <https://goodereader.com/blog/electronic-readers/a-brief-history-of-ebooks> (11.2.2020.)

Lasić-Lazić, Jadranka; Laszlo, Marija. Mjerila informacijske (ne)pismenosti. //Informacijska pismenost u obrazovanju: znanstvena monografija. /Lasić-Lazić, Jadranka [urednica] Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2014. Str. 223-233.

Lončar, Marina. Elektronička knjiga i elektronički čitač kao nova usluga: iskustva i perspektive. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), 101-126. URL: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/165> (12.2.2020.)

Macan, Bojan. Iz naših knjižnica: Tehnologija Web 2.0 i njihova primjena u knjižnicama – iskustva Knjižnice Instituta „Ruđer Bošković“ s posebnim osvrtom na njezin blog. //Kemija u industriji: časopis kemičara i kemijskih inženjera Hrvatske, Vol. 58 No.(5), 226-228 (2009). URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=57497 (8.2.2020.)

Ministarstvo kulture. Standardi za narodne knjižnice. Zagreb, 1999. URL: <https://www.gksb.hr/images/dokumenti/standardi.pdf>

Nacionalna i sveučilišna knjižnica: Portal matične djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj. URL: <http://maticna.nsk.hr/o-nama/> (19.2.2020.)

NSK. Matična služba za narodne knjižnice. URL: <http://www.nsk.hr/maticna-sluzba-za-narodne-knjiznice/> (19.2.2020.)

Smjernice za knjižnične usluge za mladež: prerađeno izdanje Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mladež. / Priređivači Pat Muller I Ivan Chew. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.

Stipanov, Josip. Povijest knjižnica i knjižničarstva u Hrvatskoj. Zagreb: Školska knjiga, 2015.

Stričević, Ivanka; Jelušić, Srećko. Knjižnične usluge za mlade: modeli i koncepti. //Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 1(2010), 1-34. URL: <https://hrcak.srce.hr/81288> (2.1.2020.)

Stropnik, Alka. Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013.

Suton, Ljiljana. Edukacija za korištenje knjižnicom i programi za poticanje čitanja. //Dječja knjižnica za novo tisućljeće: zbornik. /Knjižnice grada Zagreba. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2001. Str. 51-57.

Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. Zašto informacijska pismenst? // Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta. / Zavod za informacijske studije. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008. Str. 12., 14.

Varnum, Kenneth J. The top technologies every librarian needs to know: a LITA guide. London: American Library Association, 2014.

Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. //Narodne Novine 17(2019). URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_02_17_356.html (19.2.2020.)

Živković, Daniela. Elektronička knjiga. Zagreb: Multigraf, 2001.

Prilozi

Prilog 1. Anketni upitnik.

URL:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeWMgdxQAlj_XyWEkdaWHg2aPwdsBdLur2x_3JxUEwua_CHA/viewform?usp=sf_link (27.2.2020.)

Pitanja postavljena u upitniku su:

- Postoji li u vašoj knjižnici odjel namijenjen isključivo mladima (bez povezanosti s dječjim odjelom?),
- Postoji li knjižničar koji se isključivo bavi radom s mladima?,
- Upotrebljavate li nove tehnologije na odjelima za mlade?,
- Ako da, koje su to tehnologije?,
- Provodite li radionice upoznavanja mladih s novim tehnologijama?,
- Ako da, koje su to radionice?,
- Na koje načine obavještavate mlade korisnike o novim tehnologijama, radionicama i sl.?,
- Provode li se radionice informacijskog opismenjavanja koje su namijenje mladim korisnicima (pretraživanje i pronalaženje informacija, pretraživanje kataloga, vrednovanje informacija i sl.)? te

Vaši prijedlozi za unapređivanje rada s mladima vezano uz nove tehnologije i njihovo tehnološko opismenjavanje.

Suvremene tehnologije na odjelima za mlade u narodnim knjižnicama

Sažetak

Ubrzan napredak i razvoj tehnologije posljednjih nekoliko desetljeća zahvatio je sve segmente društva pa tako i knjižnice. S razvojem tehnologije i korisnici postaju sve zahtjevniji, posebice mladi, stoga su knjižnice kao nositelji društvenih promjena, morale prihvatiti i tehnološke promjene. Sa stajališta knjižnica, tehnološke promjene utjecale su na razne aspekte djelovanja knjižnica. Kako bi korisnicima približile nove oblike usluga, knjižnice su počele raditi na informacijsko – tehnološkom opismenjavanju svojih korisnika i time nastojale pratiti korak s tehnološkim razvojem. Ovaj rad se bavi suvremenom tehnologijom u knjižnicama te istražuje postoje li u knjižnicama zasebni odjeli za mlade, kakve se vrste suvremene tehnologije koriste u knjižnicama tj. na odjelima za mlade te aktivnosti koje knjižnice provode po pitanju pristupačnosti suvremene tehnologije na primjeru županijskih matičnih narodnih knjižnica Republike Hrvatske. Za potrebe rada koristiti će se primarni i sekundarni izvori. Primarni izvori će se prikupiti metodom upitnika koji će se poslati svim županijskim matičnim narodnim knjižnicama Republike Hrvatske, a sekundarni izvori biti će prethodno objavljeni radovi i istraživanja. Ciljana skupina koja će se obuhvatiti istraživanjem su knjižničari županijskih matičnih knjižnica.

Ključne riječi: tehnologija, knjižnice, mladi, informacijsko-komunikacijska tehnologija, odjeli za mlade

Modern technologies in the young adult departments in public libraries

Summary

Rapid advancement and development of technology over the last few decades has affected all segments of society, including the libraries. With technology development, users are becoming more demanding, especially young people, so libraries, as leaders of social change, should also accept technology changes. From standpoint of libraries, technological changes had an impact on various segments of library. To make even closer library services, libraries began to work on information – technological literacy of its users and thus sough up with technological developments. This paper deals with modern technology in libraries and examines whether there are seperate young adult departments in libraries, what types of modern technology are used in libraries and which activities libraries carry out regarding the accessibility of modern technology on the example of county central national libraries of Croatia. For the purpose of the paper will be used primary and secondary sources. Primary sources will be collected by questionnaire which will be sent to all county central national libraries of Croatia, and secondary sources will be previously published papers and researches. The target group which will be include in the research are librarians from county state libraries.

Keywords: technology, libraries, young people, ICT, young adult departments